

PHÁT TRIỂN NGUỒN LỰC THÔNG TIN ĐỊA PHƯƠNG DẠNG SỐ PHỤC VỤ MỤC ĐÍCH BẢO TỒN, PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN SÁCH CHỮ THÁI CỔ TẠI THƯ VIỆN TỈNH SON LA

Hồ Thị Dung – PGĐ Thư viện tỉnh Sơn La

Qua sử sách ghi chép lại, người Thái đã cư trú sinh sống từ lâu đời ở vùng Tây bắc Việt Nam, trong đó có tỉnh Sơn La. Ở Sơn La, người Thái chiếm khoảng 55% dân số toàn tỉnh. Địa bàn cư trú chủ yếu ở vùng thung lũng, ven các con sông, suối. Người Thái có ngôn ngữ và chữ viết riêng, chữ Thái thuộc ngữ hệ Thái – Ka Dai, nhóm ngôn ngữ Tày – Thái. Theo các nhà nghiên cứu thì chữ Thái có từ thế kỷ thứ VI. Bằng loại chữ viết do mình sáng tạo ra, người Thái đã để lại tương đối đầy đủ những nét hoa văn đặc sắc của dân tộc và vùng đất họ sinh sống. ả hững tác phẩm văn học nổi tiếng như: *Sống Chụ Xon Sao*; *Khun Lú ả ảng Ủa*, *Phôm Hom*...; ả hững cuốn sách viết về lịch sử như: *Quám Tô Mương*; *Quam Táy Pú Xắc*...; *Luật tục bản mường*, *lời răn dạy người*, *kinh nghiệm sản xuất*, *sách về tâm linh*, *tín ngưỡng*... Tất cả được ghi chép thành văn, trở thành một kho tàng di sản văn hoá có giá trị cao. Đây là nguồn tư liệu quý hiếm giúp cho các nhà nghiên cứu hiểu biết sâu sắc về nguồn gốc lịch sử, về chính trị - kinh tế - văn hoá – xã hội của dân tộc Thái và các dân tộc xung quanh vùng Tây Bắc.

Trong nhiều năm qua, bằng sự cố gắng nỗ lực Thư viện tỉnh Sơn La đã tập trung chú trọng về công tác sưu tầm, bảo quản vốn sách chữ Thái cổ, hiện tại Thư viện tỉnh Sơn La đang lưu giữ gần 800 bản gốc sách chữ Thái cổ. (ả goài Thư viện tỉnh, thì đơn vị Bảo tàng tỉnh Sơn La cũng lưu giữ gần 1000 bản gốc sách chữ Thái cổ). Tuy nhiên, hiện nay số sách nói trên vẫn chưa được dịch thuật đầy đủ, đánh giá phân loại mức độ giá trị để có phương án phát huy, khai thác và phổ biến. Trong tình hình thực tế hiện nay ở tỉnh Sơn La các học giả, các nhà nghiên cứu văn hóa có am hiểu về chữ Thái cổ ở địa phương có khả năng đọc và dịch được sách chữ Thái cổ ở tỉnh Sơn La ngày càng hiếm hoi (có thể nói là chỉ “đếm trên đầu ngón tay”). Bên cạnh đó nguồn sách chữ Thái cổ còn nằm ở trong nhân dân khá lớn, nhưng cũng đang có nguy cơ bị huỷ hoại và mất mát dần (do bị mục nát hoặc bị vận chuyển hay bán ra nước ngoài...).

Trước thực trạng trên, trong nhiều năm qua, Thư viện tỉnh đã thực hiện bảo tồn từng bước về kho tài liệu địa chí, trong đó có tài liệu sách chữ Thái cổ như: Mua sắm trang thiết bị bảo quản; Xây dựng cơ sở dữ liệu địa chí trong phần mềm CDS/ISIS. ả hững mới chỉ dừng lại ở việc biết được tên sách, chủ đề của cuốn sách mà thôi.

Xác định việc bảo tồn và phát huy di sản sách Thái cổ tại tỉnh Sơn La là một nhiệm vụ trọng tâm góp phần quan trọng vào công cuộc xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội ở địa phương. ả ả năm 2009. Thư viện tỉnh Sơn La đã được UBả D tỉnh phê duyệt và cho phép tổ chức thực hiện Dự án “Tăng cường tiềm lực thông tin thư viện điện tử của Thư viện tỉnh Sơn La”, khi thực hiện dự án, đơn vị đã chủ động tiến hành

số hoá tài liệu địa chí của tỉnh nhà (bao gồm các xuất bản phẩm địa phương). Tuy vậy, vì lý do liên quan đến quy định trong quy chế của tỉnh đã ban hành, nên loại tài liệu sách chữ Thái cổ đơn vị chưa triển khai số hoá. ả năm 2011 Thư viện tỉnh tiếp tục được tỉnh và Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch giao tổ chức thực hiện Dự án “Bảo tồn và phát huy giá trị sách cổ tại Thư viện tỉnh Sơn La”. Khi triển khai nhiệm vụ Thư viện tỉnh Sơn La đã xây dựng kế hoạch chi tiết để thực hiện dự án này. Tính đến tháng 11/2011 Thư viện tỉnh Sơn La đã thực hiện số hoá được 313 tài liệu là sách chữ Thái cổ với 8.610 trang sách có các khổ, kích thước khác nhau được lưu trữ ở dạng file PDF, phục vụ bạn đọc trong hệ quản trị thư viện số Liboldigital. ả goài số hoá các tài liệu là sách chữ Thái cổ, Thư viện tỉnh Sơn La đã số hoá toàn văn được 24 nghìn trang tài liệu địa chí, đây là những tài liệu về các lĩnh vực: Địa lý và các nguồn tài nguyên thiên nhiên của tỉnh; Lịch sử Đảng bộ tỉnh, và các huyện, thành phố trong tỉnh; Các di tích, danh lam, thắng cảnh, các nhân vật nổi tiếng của tỉnh... của các thời kỳ, giúp bạn đọc tra tìm một cách có hệ thống và hiệu quả hơn.

Trong quá trình thực hiện số hoá tài liệu loại hình sách chữ Thái cổ và tài liệu địa phương, Thư viện tỉnh Sơn La gặp một số thuận lợi và khó khăn cơ bản sau đây:

*** Thuận lợi:**

- Có sự chỉ đạo của Vụ Thư viện (Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch), Thư viện Quốc gia Việt ả am.

- ả hận thức của tập thể Ban Giám đốc và cán bộ nhân viên trong đơn vị về công tác số hóa tài liệu địa chí.

- Đã có phần mềm quản lý tài liệu số.

- Đã có hệ thống mạng cáp quang đủ mạnh.

- Đã có trang Web đăng tải thông tin và là cổng truy cập của người dùng vào bộ sưu tập sách chữ Thái cổ;

- Đã có hệ thống máy chủ để đáp ứng việc lưu trữ, bảo quản tài liệu; Quản lý người dùng và phần mềm hệ thống có bản quyền.

*** Khó khăn:**

- Bước đầu mặc dù Thư viện tỉnh Sơn La đã chủ động trong việc xây dựng vốn tài liệu địa chí, xong vẫn còn gặp rất nhiều khó khăn, bất cập như: Kinh phí dành cho việc sưu tầm tài liệu bổ sung còn quá ít, chưa có quy định cụ thể về việc nộp lưu chiểu tài liệu địa chí của các cơ quan, ban, ngành trong địa phương, các bản sao luận án thạc sỹ, tiến sỹ của cán bộ, sinh viên các trường cao đẳng, đại học tại địa phương cho thư viện tỉnh để hình thành ý thức xây dựng vốn tài liệu địa chí cho địa phương.

- Chính sách, các văn bản pháp quy của ả hà nước về chế độ dành cho công tác số hoá tài liệu chưa có.

- ả nguồn tài liệu về sách chữ Thái cổ còn ở trong nhân dân khá nhiều, nhưng kinh phí sưu tầm, bổ sung loại tài liệu sách chữ Thái cổ chưa được tỉnh đầu tư, đặc biệt

chưa có các văn bản pháp quy quy định cụ thể về cơ chế, giá cả cho Thư viện cấp tỉnh mua loại tài liệu quý hiếm...

- Kinh phí địa phương hàng năm cấp cho Thư viện tỉnh thực hiện theo quy định của ả ghi định số: 43-CP về tự chủ tài chính tức là khoán kinh phí hoạt động cả năm cho đơn vị, số hoá tài liệu và nhất là tài liệu sách chữ Thái cổ là một nội dung công việc tương đối mới, phức tạp và tốn kém trong khi đó kinh phí cấp cho đơn vị lại còn hạn chế, các nhiệm vụ chuyên môn bình thường của thư viện lại nhiều, do đó Thư viện tỉnh không thể chủ động và dành đáng kể kinh phí cho hoạt động này.

- Đối với sách chữ Thái cổ, đối tượng phục vụ, sử dụng tài liệu này bị hạn chế do hiện nay Thư viện tỉnh vẫn đang chịu sự điều chỉnh của Quy chế Suru tầm, bảo quản và khai thác sách chữ Thái cổ do UBẢ D tỉnh Sơn La đã ban hành từ năm 1996.

*** Kiến nghị:**

1. Đề nghị Vụ Thư viện tham mưu đề Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch sớm ban hành các văn bản pháp quy về: Hướng dẫn, quy định công tác số hoá tài liệu là một nội dung công việc bắt buộc cụ thể trong ngành Thư viện trong giai đoạn hiện nay; Quy định cụ thể về cơ chế, giá cả cho Thư viện mua bổ sung loại tài liệu quý hiếm; Quy chế Suru tầm, bảo quản và khai thác tài liệu quý hiếm.

2. Đề nghị Thư viện Quốc gia Việt ả am tổ chức các lớp bồi dưỡng, tập huấn, cung cấp tài liệu về hướng dẫn nghiệp vụ, quy trình về công tác biên mục số hóa tài liệu chung và riêng cho các loại phần mềm thông dụng của thư viện. Vì hiện nay các thư viện đang sử dụng một phần mềm số hóa khác nhau. Thống nhất các quy định, các chuẩn đối với việc số hoá tài liệu để có thể dễ dàng trong trao đổi thông tin, chuyển đổi giữa các cơ sở dữ liệu.

*** Kết luận:**

Tạo lập một kho dữ liệu số hoá là một trong những nhiệm vụ trọng tâm của Thư viện tỉnh Sơn La tiến tới xây dựng một thư viện điện tử. Vì vậy để phát huy các thế mạnh “thông tin đặc thù” của mình nhất là đối với tài liệu địa chí, Thư viện tỉnh Sơn La mong muốn nhận được sự chia sẻ thông tin, trao đổi, giúp đỡ kinh nghiệm nghiệp vụ của các thư viện bạn và các chuyên gia có kinh nghiệm; Sự quan tâm giúp đỡ về các mặt của Vụ Thư viện, Thư viện Quốc gia Việt ả am trong những thời gian tiếp theo.

Xin trân trọng cảm ơn!